

Βιβλία, φως κι η φαντασία του Jean Nouvel

13/06/2016

Γράφει η Χρύστα Ντζάνη | Φωτογραφίες Ελένη Παπαδοπούλου

Όταν, στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ο παγκοσμίου φήμης Γάλλος αρχιτέκτονας Jean Nouvel βρέθηκε στις παρυφές της νεόδμητης τότε πανεπιστημιούπολης στην Αγλαντζιά, η θέα των δύο δίδυμων λόφων του Άρωνα –ένας κατεχόμενος και ένας ελεύθερος– διήγειρε τη φαντασία του και τον προκάλεσε να φτιάξει έναν τρίτο.

Προσωπικός φίλος του Δάκη Ιωάννου, η οικογένεια του οποίου δώρισε 8 εκατ. ευρώ στο Πανεπιστήμιο Κύπρου για την ανέγερση νέας βιβλιοθήκης, συν την αμοιβή του αρχιτέκτονα με τον όρο τα σχέδια να φέρουν την υπογραφή του 71χρονου Γάλλου βραβευμένου μηχανικού, ο Nouvel –που ήδη μετρά στη Λευκωσία τον ξεχωριστό «Πύργο 25» απέναντι από την πλατεία Ελευθερίας– εμπνεύστηκε από το φυσικό τοπίο και, ως λάτρης της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, σχεδίασε ένα έργο ξεχωριστό, με κύρια χαρακτηριστικά του το φως και την προσομοίωση με τον περιβάλλοντα χώρο. Και εγένετο το Κέντρο Πληροφόρησης – Βιβλιοθήκη «Στέλιος Ιωάννου», ένα έργο που αναμένεται όχι απλώς να ανοίξει νέους ορίζοντες στους τομείς της έρευνας, της μελέτης και της ανάγνωσης στην Κύπρο, αλλά και να αναδείξει τον αρχιτεκτονικό χάρτη της Λευκωσίας.

Το «Παράθυρο» βρέθηκε στο εργοτάξιο όπου οι εργασίες είναι πυρετώδεις, προκειμένου το κτήριο να παραδοθεί σε έναν χρόνο από σήμερα, και είδε πώς θα είναι στην τελική του μορφή η νέα στέγη της γνώσης στο μεγάλο κρατικό πανεπιστήμιο της Κύπρου.

Τρία σε ένα

Μαζί με τη βιβλιοθήκη στον χώρο θα στεγάζονται επίσης η Υπηρεσία Πληροφορικών Συστημάτων, ο πυρήνας του Κέντρου Γλωσσών και το Κέντρο Τεχνολογικής Υποστήριξης της Διδασκαλίας με επιμέρους χώρους εργαστηρίων Η/Υ και οπτικοακουστικής επεξεργασίας υλικού, χώρους διδασκαλίας, αμφιθέατρα κ.ά. «Δεν είναι απλώς βιβλιοθήκη, αλλά κέντρο πληροφόρησης», σημειώνει ο Φίλιππος Ιωάννου, αρχιτέκτονας στις Τεχνικές Υπηρεσίες του Πανεπιστημίου Κύπρου. Το κόστος προϋπολογίστηκε στα 40 εκατ. ευρώ, η προσφορά που κέρδισε ήταν στα 30, ενώ αναμένεται η συνολική δαπάνη να φτάσει τα 35 εκατ. ευρώ. «Η χρήση του, με παροχή πολλαπλών δυνατοτήτων με επίκεντρο τον φοιτητή/ερευνητή, θα είναι πολύ περισσότερη απ' ό,τι αν γίνονταν τρία ξεχωριστά κτήρια», σημειώνει η αναπληρώτρια διευθύντρια της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου Έλενα Διομήδη.

Μεμβράνη, λόφος και φως

Τα σχέδια του Nouvel παραδόθηκαν το 2004 και χάρη στη γενναιόδωρη χορηγία της Έλλης Ιωάννου, στη μνήμη του συζύγου της Στέλιου, έγινε κατορθωτό –παρά την αναβολή άλλων μεγαλεπήβολων έργων λόγω κρίσης– να ξεκινήσουν οι εργασίες τον Οκτώβριο του 2011. Ανάδοχοι είναι η κοινοπραξία που σχημάτισαν οι εταιρείες J&P Άβαξ (από την Ελλάδα) και J&P Λτδ (από την Κύπρο) που συστάθηκε ειδικά για αυτό το έργο, με τοπικούς συμβούλους το αρχιτεκτονικό γραφείο I. & A. Φιλίππου. «Όταν ήρθε εδώ, είδε το τοπίο, είδε το χαρακτηριστικό του τοπίου που ήταν αυτοί οι λόφοι και ήθελε να το εντάξει σε αυτό το μορφολογικό παιχνίδι, αξιοποιώντας παράλληλα τη βιοκλιματική αλλαγή. Οι χωμάτινοι λόφοι που θα δημιουργηθούν στα δεξιά κι αριστερά του κτηρίου θα το βοηθούν να διατηρεί μια σταθερή θερμοκρασία χειμώνα – καλοκαίρι, ενώ η μεμβράνη που θα το σκεπάσει θα παίζει τον ρόλο της σκίασης. Ο θόλος με τον φυσικό και τον έμμεσο φωτισμό αποτελεί ένα ακόμα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του κτηρίου», αναφέρει στον «Π» ο κ. Ιωάννου.

Το τρικ του Nouvel

Το Κέντρο Πληροφόρησης – Βιβλιοθήκη «Στέλιος Ιωάννου» χωροθετείται βορειανατολικά της Πανεπιστημιούπολης. «Παίζοντας» με το γύρω τοπίο. Ο Nouvel δημιούργησε έναν τεχνητό λόφο, ο οποίος θα επικαλύπτεται με έγχρωμη μεμβράνη σε αφηρημένη σύνθεση και θα έχει ως επιστέγασμα έναν εντυπωσιακό λευκό θόλο, που θα το κάνει να ξεχωρίζει από μια απλοϊκή μίμηση του φυσικού τοπίου. Το κτήριο έχει σχεδιαστεί με βάση βιοκλιματικές αρχές, με πρόνοια για σκίασμό, φυσικό δροσισμό και φωτισμό κ.λπ., ώστε να εξοικονομείται ενέργεια. Με συνολικό εμβαδό 15.700 τ.μ., το όλο κατασκεύασμα αναπτύσσεται κατακόρυφα σε πέντε επίπεδα (υπόγειο, ισόγειο και τρεις ορόφους).

Σε οριζόντια διάταξη, αποτελείται από έναν βασικό κύλινδρο με κεντρικό εσωτερικό και περιφερειακό αίθριο που διαπερνά όλα τα επίπεδα και διαρθρώνει τρεις πτέρυγες περιφερειακά. Όλα τα επίπεδα του κτηρίου, εκτός από τον τρίτο όροφο, θα καλύπτονται στη νοτιοδυτική και στη βορειοανατολική πλευρά τους από τεχνητό λόφο. Στην οροφή

του κυλίνδρου, ένας διαφώτιστος θόλος πάνω από το τελευταίο επίπεδο θα προβάλλεται στο οροπέδιο του λόφου. Η ιδιαίτερη αυτή διαφώτιστη κατασκευή, διαμέτρου περίπου 40 μέτρων, θα διαχέει σε ελεγχόμενο επίπεδο το φως της ημέρας στους χώρους ανάγνωσης για την οπτική άνεση των χρηστών. Στην κορυφή του θόλου τοποθετείται ένας ηλιοστάτης, ο οποίος με κινητές περσίδες, φωταγωγό οροφής και με τη βοήθεια ειδικού μηχανισμού θα κατευθύνει κατακόρυφα και συγκεντρωμένα μέχρι και το χαμηλότερο επίπεδο του κτηρίου το φως πάνω στην ανακλαστική επιφάνεια ενός κώνου, που θα είναι χωροθετημένος στο κέντρο του εσωτερικού κεντρικού αίθριου. Χάρη στον ηλιοστάτη, το φως θα διαχέεται με τέτοιο τρόπο σε όλους τους ορόφους, ώστε οι ακτίδες του ήλιου ανάλογα με την ημέρα, την ώρα και την εποχή να πέφτουν πάντα κατακόρυφα μέσα, να ανακλώνται στον κώνο και να διαχέονται μέσα στο κτήριο, η διαμόρφωση του οποίου εσωτερικά θα είναι τέτοια, που το φως θα πέφτει στα αναγνωστήρια και όχι στα βιβλιοστάσια, που θα είναι τοποθετημένα πιο εσωτερικά στο κτήριο. Το βράδυ, τα φώτα του τρίτου ορόφου θα διαχέουν προς τα έξω το φως με τέτοιο τρόπο που ο θόλος να ακτινοβολεί ένα διακριτικό φως.

Σημειώνεται πως και η μεμβράνη που θα τοποθετηθεί περιμετρικά του κτηρίου και των δύο χωμάτινων λόφων, από υλικό φεράρι (interference), θα αφήνει το φως σε ποσοστό 26% να διαπερνά το κτήριο, ενώ θα παίζει και τον ρόλο του σκιάστρου, δίνοντας μάλιστα την ψευδαίσθηση ενός ενιαίου κτίσματος, όπου δεν θα ξεχωρίζει εύκολα πού είναι το κτήριο και πού είναι ο λόφος.

Το όλο κατασκεύασμα προβλέπει πολλούς και ποικίλους χώρους μελέτης και ανάγνωσης, προσαρμοσμένους στις ανάγκες των χρηστών σήμερα, από τους πιο ιδιωτικούς στους περισσότερο ομαδικούς, με ειδική πρόνοια για 31 αναγνωστήρια ομαδικής μελέτης των 4-6 ατόμων, που θα αποτελούνται από μεταλλικές κατασκευές, αιωρούμενες περιμετρικά του κυλίνδρου. Προβλέπονται συνολικά 900 θέσεις ανάγνωσης, απομονωμένα, προσωπικά, αλλά και δημόσια αναγνωστήρια, καναπέδες κ.λπ., ενώ προβλέπεται και η 24ωρη λειτουργία του χώρου ως αναγνωστήριο, έναντι των 12 ωρών που είναι σήμερα ανοιχτή η βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου.

Φωτογραφίες: Ελενη Παπαδοπούλου

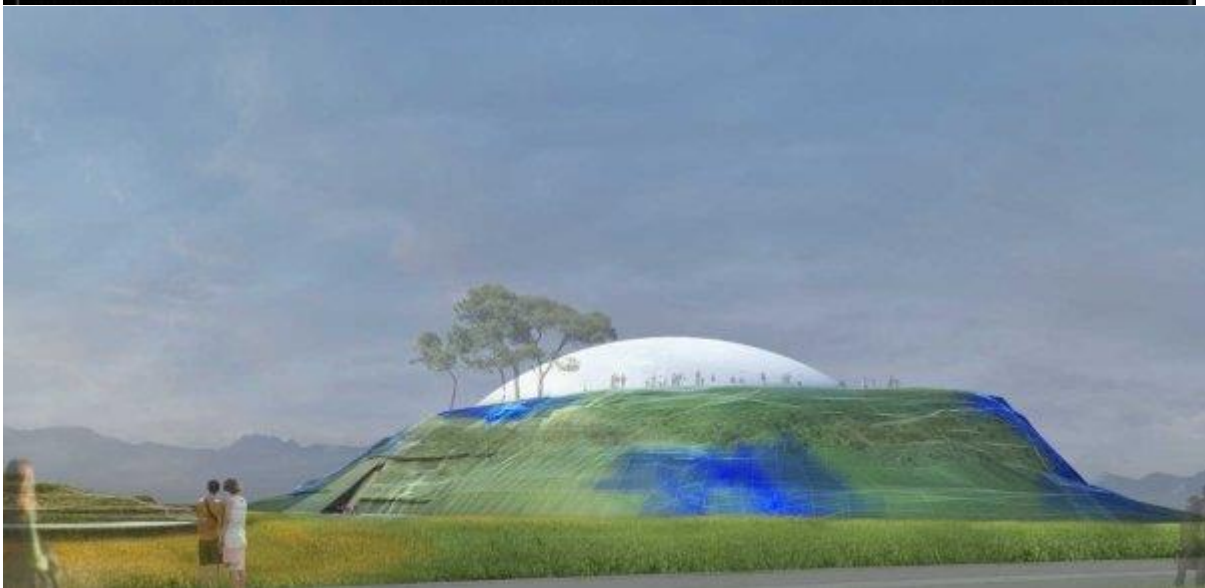
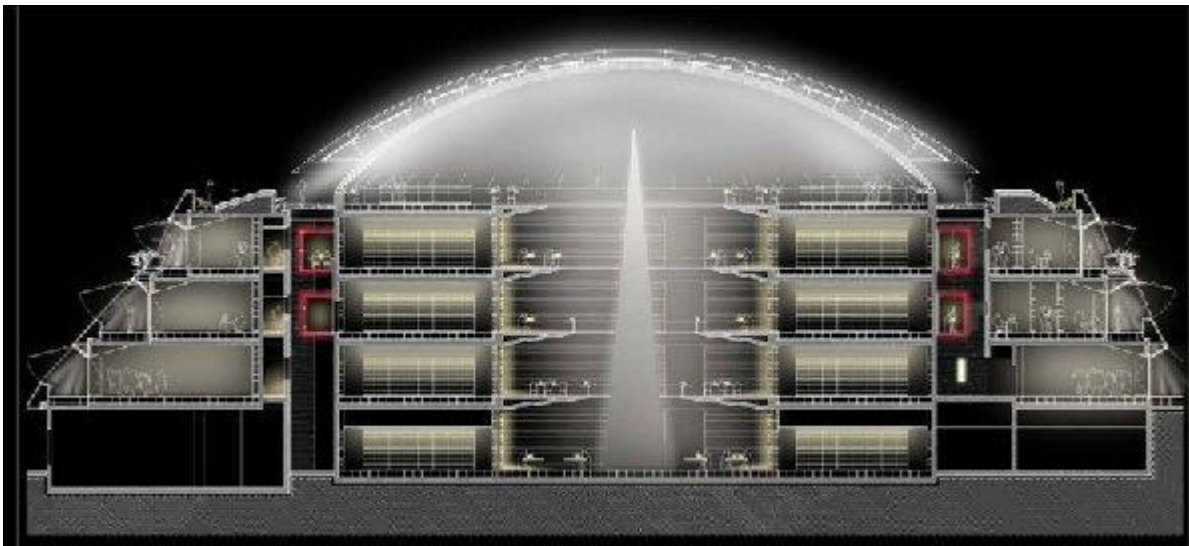
Άπειρες προκλήσεις

Ο κ. Ιωάννου χαρακτηρίζει το κτήριο «σημείο αναφοράς τόσο αρχιτεκτονικά όσο και λειτουργικά».

«Η βιβλιοθήκη εξελίχθηκε, διαφοροποιήθηκε ο ρόλος της, δεν είναι απλώς για ανάγνωση. Πρόκειται για ένα πολύπλοκο, πρωτότυπο, πρωτοποριακό σε όλες του τις κατασκευές και λειτουργίες κτήριο με ποικίλες δυνατότητες και συνεισφορά στη διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης», σημειώνει η κ. Διομήδη. Από την πλευρά του, ο διευθυντής του έργου Δημήτρης Μαυρομάτης κάνει λόγο για άπειρες κατασκευαστικές προκλήσεις. «Το επίπεδο της δουλειάς ήταν πρωτόγνωρο για τα δεδομένα της Κύπρου. Υπάρχουν και παγκόσμιες πρωτοτυπίες – δεν ξέρω αν έχει γίνει και αλλού λόφος τεχνητός. Η το σύστημα φυσικού φωτισμού με τον βιβλιοστάτη στον κώνο», σημειώνει.

Σύμφωνα με τον κ. Μαυρομάτη, η σκέψη του Nouvel ήταν η εξής: *«Γενικά οι βιβλιοθήκες είναι σκοτεινά κτήρια, δεν μπαίνει το φως της ημέρας μέσα κ.λπ. Από την άλλη βρισκόμαστε σε μια χώρα με πολύ μεγάλη ηλιοφάνεια και θέλουμε να την αξιοποιήσουμε για λόγους οικολογικούς κ.ά., και μάλιστα στοχευμένα, στα αναγνωστήρια, όχι εκεί που φυλάσσεται το βιβλίο, γιατί καταστρέφει το χαρτί. Επομένως, έπρεπε να αξιοποιήσει το φως της Κύπρου, αλλά ελεγχόμενα. Ο τρόπος που το προσέγγισε ήταν με τον ηλιοστάτη που κατευθύνει το φως εκεί που θέλει αυτός και σε συγκεκριμένο χώρο, εκεί που είναι τα αναγνωστήρια. Εξάλλου, δεν ήθελε να φτιάξει ακόμα έναν λόφο, τον Άρωνα, αλλά να δηλώσει πως ‘είμαι σαν εσάς, αλλά εγώ είμαι τεχνητός, δεν είμαι φυσικός. Είμαι ανθρώπινο κατασκεύασμα’», σημειώνει.*

Τα

σχέδια για τη βιβλιοθήκη. Αρχείο Πανεπιστημίου Κύπρου

Πρόκληση όμως αποτελούν και για το προσωπικό της βιβλιοθήκης οι επισημάνσεις που έκανε για το κτήριο, αφού έπρεπε να συνδυαστούν οι ιδιαιτερότητες της αρχιτεκτονικής προσέγγισης με τις λειτουργικές ανάγκες της βιβλιοθήκης, καθώς το κυκλικό σχήμα δεν είναι σύνηθες στις βιβλιοθήκες. «Είναι πολύ σημαντικό για μας να εξυπηρετήσουμε το φοιτητή/ερευνητή, να τον διευκολύνουμε με κάθε τρόπο, αλλά και να εντάξουμε τη βιβλιοθήκη στο εκπαιδευτικό σύστημα του τόπου με μια αυτόνομη και τεχνολογικά προηγμένη προσέγγιση. Προς αυτή τη κατεύθυνση εντάσσεται και η δημιουργία παιδικού τμήματος στη βιβλιοθήκη, δημιουργώντας κουλτούρα από την προδημοτική και δημοτική ακόμα εκπαίδευση. Προκλήσεις θα υπάρξουν επίσης και για τους χρήστες του κτηρίου οι οποίοι θα πρέπει να προσαρμοστούν στον νέο και επιβλητικό αυτό χώρο. Προσπαθήσαμε να εντάξουμε υπηρεσίες, συλλογές, βιβλιοστάσια, ροή επισκεπτών κ.ά. με μια λογική που να εξοικονομούνται πόροι, αλλά και να διευκολύνονται τόσο οι επισκέπτες όσο και οι εργαζόμενοι στον χώρο», αναφέρει η κ. Διομήδη.

Ανοικτό στην κοινωνία

Το Κέντρο Πληροφόρησης – Βιβλιοθήκη «Στέλιος Ιωάννου» θα είναι ανοικτό όχι μόνο στα μέλη του πανεπιστημίου, αλλά και σε όλη την επιστημονική και ευρύτερη κοινωνία της Κύπρου. Θα στεγάσει πέραν των 700.000 έντυπων βιβλίων και περιοδικών, προσβάσιμων στους χρήστες, ενώ θα διαθέτει επιπλέον χώρους ειδικών συλλογών και αρχείων καθώς και άλλους βοηθητικούς και αποθηκευτικούς χώρους. Θα διαθέτει

επίσης την ψηφιακή συλλογή, αποτελούμενη από πέραν των 200.000 συνδρομών σε τίτλους ηλεκτρονικών βιβλίων, πέραν των 15.000 συνδρομών σε ηλεκτρονικά και έντυπα περιοδικά και πέραν των 180 τίτλων σε βάσεις δεδομένων, καθώς και άλλες ειδικές ψηφιακές συλλογές. Θα διαθέτει περί τις 900 θέσεις μελέτης, οι οποίες θα είναι εξοπλισμένες με σύγχρονα μέσα τεχνολογίας καθώς και χώρους ομαδικής μελέτης.

«Αναμένουμε ότι, με το νέο κτήριο, ο αριθμός της συλλογής θα αυξηθεί, ιδιαίτερα μέσω δωρεών από πολίτες οι οποίοι ήδη ενδιαφέρονται και ενισχύουν το περιεχόμενο της συλλογής μας. Η προσβασιμότητα στο υλικό είναι πολύ σημαντική στην αύξηση της χρήσης του, κάτι το οποίο σήμερα δεν επιτυγχάνεται πλήρως με τα διάσπαρτα παραρτήματα της βιβλιοθήκης σε διάφορα σημεία της πόλης. Με την ενοποίηση της συλλογής στη νέα της στέγη θα αυξηθεί και η χρήση της, όπως αποδεικνύουν και σήμερα τα στοιχεία χρήσης του υλικού στην κεντρική βιβλιοθήκη σε σύγκριση με παραρτήματα στα οποία οι χρήστες δεν έχουν πρόσβαση», καταλήγει η κ. Διομήδη.